

17. OKTOOBER

1924

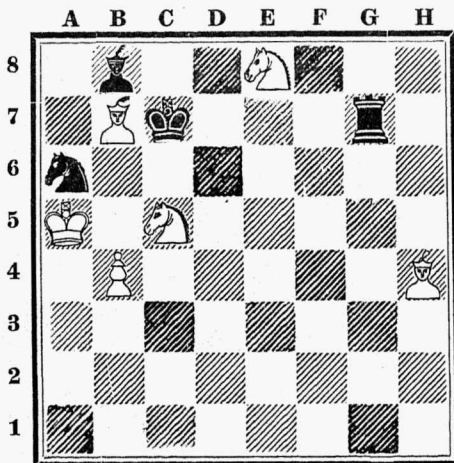
III AASTAKÄIK

Male.

II näide.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka5, Ob7 ja h4, Rc5 ja e8, Sb4.
Mustad: Kc7, Vg8, Ob8, Ra6.

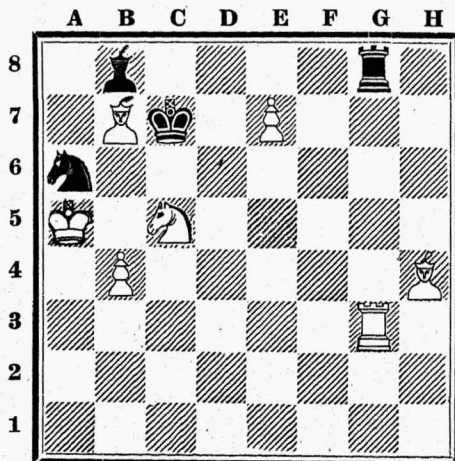
Ülaloodud mattseis on täitsa „puhas“: valge ratsamees c5 suleb mustale kuningale juurepääsu b7 ja d7 ruutudele, valge odamees b7 — c6 ja c8 ruutudele, valge kuningas — b6 ruudule, d6 ruudule tungitakse valge ratsamehe e8 poolt kallale, b8 ruudul asub must odamees.

See mattseis on kättesaadav alljärgneva A. Burmeisteri probleemi päävariandis.

Ülesanne nr. II.

Kokku säädnud A. Burmeister.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka5, Vg3, Ob7 ja h4, Rc5, Sb4 ja e7.

Mustad: Kc7, Vg8, Ob8, Ra6.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahendus.

1. V g3 — g7, V g8 : g7,
2. e7 — e8 saab ratsameheks ja annab matt.

„Puhas“ mattseis nõutakse päävariandis, teistes variantides pole ta tingimata tarvilik, on aga igatahes probleemi kaunistuseks.

Ülesandes nr. I on „puhas“ mattseis päale päävariandi veel neljas variandis läbi viidud.

Tähendame veel, et kahekordne „tuli“ („schach“) ei riku mattseisu puhtust, sest on ideesid, mida ei või välja töötada ilma kahekordse tuleta mattpositsioonis.

II. Mattseis peab olema „ökoonoomiline“. Viimase sõna tähenduse males seletame tulevas järjes. (Järgneb.)

Ülesannete lahendused.

Lõbusa ülesande (Vikerkaar nr. 39) „Kaks-kümmend vargapoissi“ lahendus.

Nupuka poisi nimi oli August.

Õiged lahendused saatsid: Tabav Nool, Kuresaare Luisi, Must Mees — Tartust, Albert Kukk — Tallinnast, Tuulispää — Tartust, Emma Nõmm — Tallinnast, Algaja — Tallinnast, A. Lõoring — Märjamaalt ja G. Blumfeldt — Tallinnast.

Uue ülesande (Vikerkaar nr. 40) lahendus: Nansen, Twain.

Õiged lahendused saatsid: Herby Nobody — Pärnust, Must Mees — Tartust, Väike Teele — Pranglist ja Kuresaare Luisi.

Ülesande „Märkilaskmine“ (Vikerkaar nr. 40) lahendus.

Kui laev sihi muutuseta, ühesuuruse kiirusega edasi liigub, siis läheb kuul täiesti märki, sest kuul liigub inertsil mõjul edasi, sest näit, kui me mingisuguses liikuvast sõiduriistast otsejoones üles hüppame, siis langeme samasse kohta tagasi.

Õiged lahendused saatsid: Must Mees — Tartust ja Georg Tõldsepp — Tamsalust.

Lahendajate (Aritmeetiline vigur) hulgas on nimetamata jäänud: J. Kitsing — Tartust.

VIKERKAAR

Nr. 42.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp.

1924.

Tegev toimetaja: J. Neggo-Vössokotsky.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetuse ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kella 1—2.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

TÖÖ ALGUSEKS MAA-ALGKOOOLIDES.

K. Feldmann.

Olid viimased karjapäevad, ja ma usun — just nemad, viimased, tundusid sulle, armas pois või tüdruk, pikemad kui ükski enne. Sügis, ilmad külmad, vaata, et ülevalt jällegi valab kaela — nali, mida see ilmade-jumal nüüdsel ajal meiega tihti teeb. Kuid oma ameti viletsusi sa vist kandsid kannatlikult, kuna sul — vaat selles olen kindel — päevil viimasel oli üks alaline, sinust lahkumatu unistus, mis sooja joana hoovas põues. See oli — sa teadsid: nädala pärast olen jälle koolis. Sellest sa unistasid — hommikul vara, kui aeti sind asemelt, keskpäeval, kui seisid puu varjus karjamaal, õhtul, kui heitsid oma kõvale karjaseasemele. Oihoo — üks tore lugu. Mis sääl jälle ei näe ja kuule! Neid esimesi päevi jälle kord üle aja, mis olgugi mõõtes ei olnud pikk, kuid ometi tundus nii pikk — eks neid sa oodanud igatsusega. Vast vilksatas pääs ka mõte, et kerge lõpuks õppiminegi ei ole, et kord jällegi kannatamatuna loed ka sellegi töö lõupäevi. Kuid see mõte vist ei heidutanud sind ning unis pea.

Ja õpetaja — kergemini või raskemini kui sina veetis selle suve, me ei tea — kuid viimasel nädalal ka tema luges päevi, kavatses, askeldas, korraldas ja unistas: nädala pärast on nad jälle siin — mu tublid töömehed! Neid ilusaid esimesi päevi, mil kõik nagu jälle ärkab, hakkab toimima uue, rõõmsa jõuga! Vast talgi vilksatas pääs mõte, et lõpuks tüdimuseni väsitavad need „mehed“, et kunagi rõõmustab viimaste päevade üle, nii kui nüüd esimeste. Kuid ei! Julgust, mu poisid: mina, teie ja töö — meie kolm ei tüdine üksteisest ka kevadekski!

Ja nüüd esimene kord üle pika unaku kõliseb kell, käsutab esimesse tundi uuel kooliaastal. Ja astub klassi õpetaja. Tohoo missugused suured need läinudaastased pisikesed poisid-tüdrukud! Noored kasvavad ruttu. Päevitanud näod kõigil ja hääledki nagu jämedamad. Mõni — võrreldes mälestusega läinud kevadest — räägib nagu koguni „tõrre põhjast.“ Sellest vist saab klassi peremees, tema kätte koondub mõju teiste päale. Ole siis tubli peremees: ära tee higa pisemalle, ära avatle neid hal-

badele tegudele! Ja, mehed, teesugustega võib juba midagi keerulisemat välja mõelda ja teha tööd palju raskemat kui mahajäetud klassis. Ainult jõudu ja huvi!

Ning õigus: kõik kuulevad, näevad, mõistavad imehästi. Taipejõud kui klaasilõikamisteemant: peaaegu, et säringi taga, kui ta lahkab ülesandeid, ajalugu, füüsilikat või ükskõik mida.

Vaat poisid-tüdrukud, mis ma teile sooviksin: et teil see teemant ei niirneks, s. t. et teie huvi, et teie vastuvõtte- ja arusaamisjõud ei väheneks terve aasta kestes, et teist keegi ühtki tundi ei istuks klassis unisena, nii ütelda kinnisena ja hapuna, haigutus iga silmapilk tulemas, ainult varitse momenti (= juhus, silmapilk), mil saaks ta pigistada pilku õpetaja nägemata.

Nii soovides olen ma ometi kindel, et mõnigi teist „hapuks“ läheb — ja mitte kevadel, mil töökoorem kõiki enam-vähem väsitanud, vaid vast juba õige pea. Istusid tunnis ja ei kuulnud-näinud, aru saanud peaaegu midagi — meele ei jäänud ka midagi. Pärast ringutad ja lausud nii hukkamõistvalt, et tund olnud igav. Sa oled mul „poliitikamees!“ Ära arva: küllap õpetaja — ma usun — hoolitseb, et tund ei oleks igav. Aga — ehk sa ise olid süüdi? Ehk sa eelmisel ööl kella kaheteistkümne-üheni lugesid mõnda tühja rämpsut või koguni paar-kolm tundi enne koolitöö algust tulid kusagilt pidult.

Ei, kui tahad olla tubli ja mõistlik, huvitatud ja väsimatu terve kooliaja kestes, siis kuule, mis sulle ütlen. Ära kunagi loe raamatuid ja lehti, mis on väikese väärtusega (ehk koguni selletagi): need väsitavad sind kasuta ja raiskavad aega, kuna niigi on liig palju hääd kirjavara, mida nii-kui-nii pead lugema. Ära üldse ole liig kaua üheval: ega sellega hommik ju ei nihku kaugemale — tähendab, ainult lühendad oma magamis-puhkeaega. Ära mine ühelegi

pidule, milleks pole õpetaja soovitus. Ära ruttu — pidusid ees veel palju. Või oled sinagi — nii noorena juba! — sarnane, kes ainukese lohutuse, ainukese tõsise lõbu usub olevatki pidudes? Eksid.

Vabas looduses pidutse! Rohkem värsket õhku ja looduse imelliste toimingute vaatlemist. See on arstirohi, mille vastu pole ühtki teist, see on sool, et sa ei läheks „hapuks“, see on tahk, millega ikka jälle teravamaks ihub su mõistuse — teemant. On sul suusad, kelk või liuranad — kuluta tublisti neid. Pole — pole ka viga: kindlust ehitama, lumesõtta... ehk kul mitte muud, siis vähemalt tee üks jalutuskäik — aga igapäev ja tingimata. Väline õhk puhastab ja karastab. Noorusele on teda vaja. Sa oled veel noor, sind loodus nagu ise kutsub. Kuule seda kutset. Võimle ja mängi huviga ja andumusega, kihuta minema vanamehelikkus, kui see ühes jämedama häälega sinu on tükkinud: jää nooreks igavesti.

Väheste sõnadega nii andsin sulle mõningad juhatused, kuna siia lisada võiks veel paljugi. Aga kui järele mõtled, kui meele tuletad, mis sa sellest enne kuulnud-lugenud, siis saad aru, et seegi on lalaldane materjal. Lisa siia puuduvad küsimused juure ja valmista enesele korrallik elukava. On juba aeg! Õpetaja juhatab sind selles, on raamatuid selleks (peaksid neist mõnd tundma juba isegi) ja on lausunud oma sõnad ses asjas „Vikerkaar“ ja lausub edaspidigi.

See kava teeb sind rõõmsaks, julgeks, hakkajaks, arusaajaks, vastupidavaks, väsimatuks. Ent sulle, „maamehele“, on neid omadusi eriti vaja, kuna su kooliaasta tublisti lühem on kui su linna „kaasvõitlejal“, läbi õppima selle lühema ajaga pead aga samapalju kui nemad.

Jah, nii siis sina, mina ja töö — meie kolm ärgu tüdinegu üksteisest kevadekski!

S ü g i s.

Karl Aben.

Sügis käen on ju, —
õudsus ääretu
kindub hinge.

Haihtund suveluul, —
puuden ulub tuul,
kõle, vinge.

Kurb on igal pool:
süngelt sammub kool —
„Hauda minge!“

Piki metsi, maid
näljahundid vaid
teevad ringe.

Närtsind till ja taim, —
surmaeelne aim
rusub hinge.

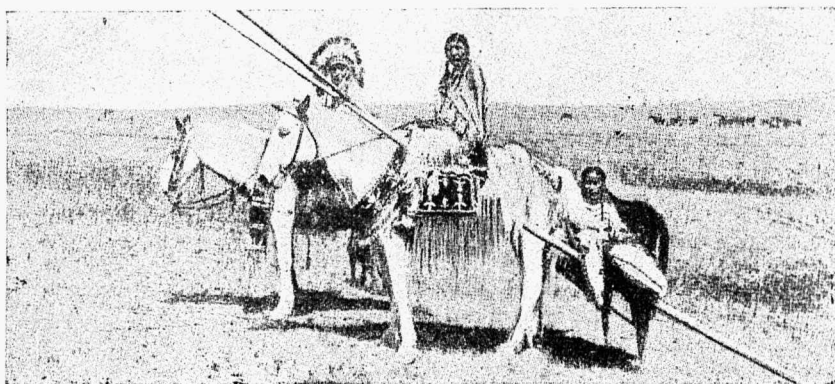
Küsija tütarlaps.

J. Rainis.

Ütle, armsam, mu armsam,
kust sa nii kirjuid sõnu said?
— Ma rahva hulka kaua vaatasin.
Kust sa nii helgeid sõnu said?
— Ma taeva päikest kaua vaatasin.
Kust sa nii suuri sõnu said?
— Ma mere kaugu kaua vaatasin.

Armsam,
kust sa nii vaikseid sõnu said?
— Ma oma hinge kaua vaatasin.
Kust sa nii armsaid sõnu said?
— Ma sinu silmi kaua vaatasin.
Kust sa nii sügavaid sõnu said?
— Ma surma üska kaua vaatasin.
Armsam, mu armsam — —

Tõlkinud K. Aben.

NOORED ÕPPURID MITMEST MAAILMA- KAAREST.

E. Berté järele Prantsuse keelest Ally V.

Adam Smith, vahva ameeriklane.

Istusin laua ääre, võtsin pliatsi ja hakkasin arvama. Kuid siin selgus, et väljaarvamine oli võimalik ainult jagamise läbi. Õnnetuseks ei osanud ma seda, sest kool suleti indiaanlaste tõttu ennem, kui jõudsin jagamist ära õppida. Vaikides, varjamata austusega vaatasid mehed, kuidas ma paberile pikad read tundmatuid tähekesi kirjutasin. Kuid kõik minu katsed jäid asjata. Lõpuks higine, tüdinunud ning häbitundes pidin tunnistama, et ma arvet valmis ei saa, sest ei mõista jagamist.

Jahimehed vaatasid mind pilklikult, isa aga vihastas ja kisendas: „Võtaks tont! milleks teid õpetati koolis? Kas ma muidu sinu eest raha maksin. Tuubid igasugu lollusi, aga kui tarvis aidata milleski, siis sa ei oska... Kasi minema, ma näen, sa ei kõlba kuhugi.“

Sarnane alandamine võõraсте ees oli mulle otse haavav.

„Isa,“ püüdsin end vabandada. „Luba mulle ratsutada Billyga oma sõbra Williami poole, ta elab õige lähedal. Tulen varsi jälle tagasi, olen kindel, et kahekesi lahendame arve.“

„Ei, ei!“ hüüdis isa. „Igalpool luusivad punanahad, ja kes teab, mis võib juhtuda. Välja sõlta ma ei luba.“

„Igaks juhtumiseks palun sind ja isandaid jahimehi õhtuni oodata... Võib ju olla, et seks ajaks arvega valmis saan.“

„Tõsi,“ arvas üks meestest, „miks mitte oodata.“

„Hää, ootame õhtuni,“ ütles isa.

Korjates kokku kõik paberid läksin aeda, et uuesti püüda arvet teha. Kuid jällegi ei õnnestunud, ning pidin tunnistama, et üksinda sellega valmis ei saa.

Kui kibe ja alandav see tundus, ei maksa rääkida. Ma ei julenud isale ega külalistele end näidata, vaid hoidsin kõrvale. Pikkamööda veendusin, et William mind tingimata hädast välja aitaks. Ratsutan mõne minutiga sinna ja tunni — poolteise pärast olen jälle tagasi ning keegi ei märka minu äraolekut. Kuis saavad aga jahimehed imestama, kui arve valmis on.

Pidin selle kava teostama, teistsiti polnud parata. Tõsi küll, et isa mind keelas välja sõitmast, kuid ta kartus on asjata. Kümne miili kaugusel on kõik rahulik ja igalpool töötab rahvas põllul. Aeg ei olnud hilne ning ilm oli päalegi õige kena. Kiusatus oli liig vägev, jooksin talli, sadulasin Billy, pistsin revolvri vööle, võtsin püssi selga ning kaasa võttes arved, ratsutasin sõnalausumata kodust välja. Õnn oli minuiga, sest ma ei silmanud ühtki punanahka ning, nagu ette arvasin, olin veerand tunniga asunduses, kus elas William.

Asunduses polnud, pääle sõbra Williami ja vana ümmardaja, kedagi kodus, kõik olid põllul tööl.

Juba varem rääkis, et William oli palju noorem minust. Ta oli lahja, nõrk poiss, kelle eest mul sageli tuli seista, kui talle keegi vallatu koolisõber liiga tegi. Selleks andis põhjust muidugi William ise, kes alati narrida armastas. Vaatamata selle pääle, et ta üks pisemaist poistest, oli ta suur pilkaja, loodus polnud asjata teda punaste juustega õnnistanud. Õppimise poolest oli ta aga virgemaist.

Kui ma sisse astusin, istus William — „punapää“, nagu teda koolis harilikult hüüti, laua ääres ja oli raamatusse süvenenud. Mind nähes rõõmustas ta väga. Sama kui mind, polnud ka teda pääle kahe nädala kuhugi välja lastud. Paari sõnaga teadustasin, mille pärast sõitsin. Kuid siin ootas mind jällegi pettumus. William, kes väga edukalt ajalugu, maadeteadust ja muid õppeaineid oskas, oli matemaatikas nõrk ja ei mõistnud, sama kui minagi, jagamist.

Aru saades, et asi puutub minu isa huvidesse, kes muulviisil jahimeestega valmis ei saanud, hakkas ta siiski ülesannet lahendama. Kuidas ta ka ei püüdnud, pidi ta lõpuks siiski tunnistama, et ülesandega valmis ei saa. Kurvalt ja õnnetult istusime mõlemad ja ei leidnud väljapääsu. Äkki hüppas William üles ja hüüdis: „Kuule Adam, olgu kuidas on, kuid sinu isa peame hädast päästma. See on melle häbiks, kui ta rõhkem peab maksma kui õigus. Tead mis, sõidame kohe City-Welles'i isand Blaunti, meie kooliõpetaja, juure. Ühe minutiga lahendab ta meie ülesande ja mis veel parem, õpetab melle ka jagamist. Oled nõus? Silmapilk saduldan oma poni ja siis — edasi! Kahe tunni pärast on arve valmis ja sa viid ta koju.“

Klusatus oli küll suur, kuid kahtlesin siiski.

„Aga kas sa, William, punanahku ei kardagi! Räägitakse, et nad tervete salkadena metsas ümber luusivad.“

„Tühi kõik! Ütle, ole hää, kohtasid sa alnustki neist teel melle?“

„Ei, kuid kõik tõendavad...“

„Neist röövlitest räägivad kõik, kuid nähtud pole ühtki... Pole tarvis midagi kahelda, Adam. Sõidame!“

Püüdsin siiski veel tagasi hoida ja ütlesin: „Aga kui meie punanahku teel siiski kohtame?“

„Suurem asi! Ole julge, „punapää“ ei lange porri punanaha ees.“

Minu sõbra kindel otsus tegi ka mind julgemaks. Läksime aeda, kus ta väike poni rahulikult rohtu näris. William saduldas poni, võttis püssi, mida keegi rahutul ajal maha ei jäta, ning lähenesime vära-vaile, kus oli seotud minu poni.

Kui meie vära-vaile jõudsim, jooksis majast vana ümmardaja, kelle hooleks oli valvata maja ja võib olla ka Williami.

„Ah, isand... isand...!“ võis ta ainult kogeleda, niivõrd kokkunud oli ta meie väljasõidu üle.

Mitte sõnagi lausudes ronis vallatu poiss hobuse selga, tegi käega naljaka liigutuse ja hüüdis, ameeriklasele hästi tuntud:

„Go ahead *)!“

„Go ahead!“ kordasin ka mina.

Ning meie ratsutasime naerdes vana-eide hirmu üle, kes meid asjata palus tagasi jääda.

Kiirelt jõudsim City-Welles'i ja leidsime isand Blaunti oma õnneks kodus. Ta oli meie mõtlemata teo üle õige pahane, kuid nähes meie suurt õppimise himu, sai ta lahkemaks ja õpetas melle jagamist. Ta seletas melle kõik põhjalikult ja meie kuulasime nii tähelepanelikult, et meil varsi kõik selge oli. Siis aitas ta meid ka isa arvet lahendada ja tuli välja, et isal õigus oli, jahimehed olid ülekohtuselt temalt sada dollarit nõudnud.

Olin niivõrd rõõmus, et ei jõudnud aega ära oodata, millal koju oleksin jõudnud. Oli ka tarvis rutata, et enne ööd koju saada, sest aeg oli hiline.

Isand Blaunt meid tagasi ei hoidnud. Varustatud sõjariistega, tuli ta meid jala saatma. Kuid varsi pööris ta tagasi, et me kilremini edasi jõuaksime.

*) Edasi.

Asuniku maja mägedes.

III.

Millise hinnaga tuli Adam Smith'il ja Williamil oma teadmiste eest maksta.

Kooliõpetajast lahkudes ratsutasime kõik tee kiiresti. Tuli tublisti kaks miili veel kunj Williami koduni sõita. Tee läks suuremalt jaolt läbi soo ja metsa. Ümberringi polnud mingit eluhoonet. Kõik oli vaikne, ainult aeg-ajalt kostis kusagilt shakalite kisa.

William sõitis minu kõrval ja püüdis mitu korda juttu alata, kuid ma vastasin ainult üksikute lausetega. Õigust ütelda, hakkas mul hirm ja ma vaatasin rahutult ringi. Meid ümbritsev vaikus ei rahuldanud mind sugugi; videvikus, mis kordkorralt pimenes, kujunes iga puu mulle punanahaks, kes valmis meie pääle kargama. Sõitsime läbi vaikse metsatuka, sääli oli hoopis pime. Paks tihnik, läbipõimitud laanidega, moodustas enesest meie pääle kohal läbipääsmatu telgi, millest ükski valgusekiir läbi tungida ei saanud. Äkki paistis mulle, kui oleks saja sammu kaugusel meie ees keegi inimene välja karanud ja kohe jälle kadunud. Ma ei olnud küll kindel, et

ma õieti nägin, kaugel maa ja pimedus võis mind segada, kuid oli tarvis midagi ette võtta ja peatades hobust sõnasin:

„Võta püss ja ole valmis, William.“

Nende sõnadega võtsin enda püssi õlalt ja säädsin põlvedele, William tegi minu eeskujul, ta paistis täiesti rahulikuna.

„Sa näed ka iga sammu pääl viirastusi, Adam... Poleks uskunud, et sa nii arg oled! Kuid ütle ole hääl, miks tungivad punanahad meie kallale, kui meie neile midagi teinud pole?“

„Räägitakse, et nad vihased olla raudtee pärast, sest kardavad, et raudtee peletab kõik piisonihärgade karjad. Sa tead ju, et piisonihärja liha on punanahkade mausroog ja nende nahkest õmmeldakse riideid.“

Kui asi nii, siis on neil ju õigus... Siiski ei saa ma aru, mis võiks indiaanlastel meie, poisikeste, vastu olla, meie ei ehita ju raudteed ega tapa piisonihärgi. Kuidas arvad, Adam?“

„Verejanulised ja kättemaksuhimulised punanahad ei lase kunagi juhust mööda, mis neile võimaldaks mõnd valget skalpeerida. Ja hobused ning püssid! Kas sa ei tea, milline kallis saak see metslastele on... Kuid vait! Oleme praegu samal paigal, kus kedagi mööda kargamas nägin. Vaata ette!“

„Ma olen küllalt ettevaatlik. Kahju ainult, et unustasin isand Blauntilt prille laenata,“ naljatas William.

Sõitsime metsatukast välja mööda rohulegendikku, mis kohaü vöasastikuga kaetud, hoolega igat kõrgustikku silmates, mille taga vaenlane oleks võinud peituda. Hoides püsse laskevalmis, millega, vaatamata nooruse pääle, hästi mõistsime ümber käia, olime valmis endid kaitsma.

Endiselt ümbritses meid täielik vaikus. Williami valdas uuesti naljatuju, kui äkki mingi asi vuhinal minu näo kõrvalt mööda lendas ja püüsse sattus. See oli nool.

Ei jõudnud tähele panna, kust poolt see sihitud oli. William ei aimanudki, mis juhtus.

„Edäsi, William!“ hüüdsin ma ärritusest väriseva häälega. „Punanahad on lähedal... Rutem, rutem...“

„Oled sa arust... kedagi pole... Ma ei saa aru, mis...“

Haarasin tema poni õhjest ja kannustasin enda Billyt, kes kõigest jõust jooksmas pistis.

Kuid, et hobustel kõrvuti halb sõita oli, pidin Williami poni lahti laskma.

William ratsutas peaaegu minu järel, ma ei julenud ümber vaadata, et teada, kas meid taga aetakse. Järsku kuuldus nõrk karjatus. Pöördusin sadulas ja nägin, et mu sõbra hobune oli tühja sadulaga ja William lamas maas. Ma ei teadnud, miks kukkus William, kas komistas ta hobune või haavas teda vaenlase nool. Mõtlemata peatasin hobuse, hüppasin sadulast ja jooksin oma sõbrale appi, kes järelejätmata oigas ja karjus. Samal hetkel kargas võsastikust kõrge kasvuga kogu ja oli ühe hüppega kui tiiger minu sõbra kohal. Ta oli pääläest jalatallani kaetud mingisuguse üliriidega ja pimeduses ei pidanud ma teda metslaseks, vaid kellekski teekäijaks, kes appi ruttas vaesele poisile. Paha aimamata hüüdsin ma peaaegu sõbralikult:

„Oodake veidi, mu isand... See on minu sõber... me aitame ta silmapilk seltsis üles ja ma saadan ta koju.“

Kogu, kummardades Williami kohale, ei vastanud ja, mind tähelepanemata, jätkas midagi. Korraga kajas hirmus karjatus, täis valu ja piina, üks neist surmaeelsist karjatustist, mida kord kuuldes enam iiales ei unustata. Jooksin kõigest jõust ja minuti pärast olin Williami kõrval.

Võõras sirgunes vaatas mulle otsa. Alles nüüd nägin, et ta juuksed olid patsiks pununud, nagu teevad indiaanlased ja nagu tätoveeritud. See oli punanahk, vist salakuulaja, keda saadetud luuramisele. Kõlvatumal oli julgust langeda laste kallale.

Kõik need mõtted käisid minu pääst läbi. Kuid siis äratas minu tähelepanu mingi hirmus asi.

Ühes käes holdis indiaanlane verist nuga ja teises — mingisugust suurt punast asja, täiesti verine. Nüüd sain kõik aru... Kurjategija oli väikest õnnetumat poissi skalpeerinud, kelle korjus meie jalgel lamas.

Ei tea, mis minuga sündis, kuid tundsin, et mu jõud kümnevõrra kasvas. Vihast ja raeleheltest sunnitud kargasin punanaha kallale, see tõmbas võõlt kirve ja oleks mu pääluu purustanud, kuid põikasin kõrvale ja lasin talle revolvrast kuul külge. Kuul tabas, kuid punanahk ei hoolinud. Võttes kokku vii-

Indiaani pereema oma lastega, Briti-Kolumbias.

mase jõu, kargas mulle kallale ja vajutas enda alla.

Samal hetkel kuulsin inimeste hääli ja hobuste müdinat. Meile läheneti, vist kuuldi mu pauku. Kostis isa hääl.

Lõpuks selgunes kõik. Esiteks polnud mu äraolekut keegi märganud; kuid õhtul jäid vanemad rahutuks. Mind ja Billyt mitte leides said nad asjast aru. Isa vihastas hirmsasti. Minutitki kaotades hüppas ta hobuse selga ja ühes jahimeestega sõitsid asundusse, kus elas William. Williami vanemad, tulles põllult, olid väga ehmunud poega mitte eest leides. Kohe saduldasi ka Williami isa ja üks tööline hobused ja sõitsid teistega ühes. Vähe maad sõites leidsid nad meie ponid tee pääl rohtu närimas. Aimates, et meid tabanud mingisugune õnnetus, sõitsid nad edasi ja sattusid varsi sündmusekohale. Siin leidsid nad õnnetu Williami korjuse eest. Raske on kirjeldada tema isa meeleheidet. Selle vähe pääl otsis minu isa mind, tundes surmahirmu ning vahetpidamata korrates mu nime.

„Adam, mu poeg! Kus sa viibid? Vasta!“

Viimaks kuulis ta mu sunnitud oigeid, lähenedes päästis ta mu indiaanlase alt.

Vabanedes enda pääl lasuvast korjusest, kargasin ma kui hullumeelne üles ja jooksin edasi-tagasi. Esimesel hetkel olin ma kui unelusis. Kõik läbielatud hirm sundis mind mõistuse kaotama. Mitte midagi aru saades, tuikusin ümber kui joomar, kord nuttes, kord jälle naerdes.

Isa ei suutnud mind kuidagi rahustada: „Ole mõistlik, Adam! Vaata minu otsa, see olen mina, su isa! Vaene poiss, oled kallilt maksnud oma sõnakuulmatuse. Oled sa haavatud? Vahutab sul midagi?... Vasta ometi!“

Ma ei vastanud midagi ja hakkasin uuesti mässama. Mu riided olid verega koos, kuid haavatud ma polnud. Lõpuks tõid tuttavad hääled mu arusaamisele, ma taipasin, et kõneles mu isa ja hüüdsin:

„Isa, isa! ma mõistan jagamist!“

Olles kohmetanud mu sõnade üle paandas isa:

„Tige poiss, kuidas sul jätkub julgust praegusel hetkel rääkida sarnast rumalust.“

See mind ei seganud. Naersin valjusti ja jätkasin:

„Ära maksa, isa, jahimeestele sadat dollarit, mida nad nõuavad. Sa pole neile midagi võlgu. Aga minu vaeva eest pead mulle uued riided kinkima.“

Sõnalausumata võttis isa mu käekõrvale ja sammus teiste juure,

Rohul istudes hoidis Williami isa oma poja korjust põlvedel ning nuttis ja kaebas valjusti. Ümberringi seisid jahimehed ja nende karmi põski mööda veeresid pikka-mööda suured pisarad.

Õnnetu isa kurbus ja meeleheide tõi mu mõistusele. Mulle tundus kui puruneks mu süda valust.

„William! Mu armas William!“ nuuksusin ja langesin meelemärkusetä. Mind kanti kätel koju.

Niisugusil tingimusil siis õppisin ma jagamist!

Andmete varal tehti kindlaks, et metslane, kes tappis Williami, oli tõesti indiaanlaste salakuulaja. See sündmus sundis valjuid samme astuma. Valitsus saatis mitu rühma sõdurid kohale, ka kolonistid võtsid sõjariistad kätte. Ühendatud jõuga suudeti varsi indiaanisalku hävitada ja rahu jalale säada.

Kõik need ärritused ei läinud minust veeta mööda, jäin haigeks ja põdesin kaua. Ainult tänu vanemate õrnale hoolditsemisele sain endise tervise kätte.

Mööduisid aastad. Ilmusid teised mured, elul olid oma tingimused. Kuid mälestus minu väikesest sõbrast, õnnetust Williamist, kes meie sõnakuulmatuse ohvriks langes, ei unune iial.

(Lõpp.)

Nüüdne präriide peremees, uue kultuuri edasikandja.

Indiaani suguharude esitajad, kes Ameerika valitsuse ees Washingtonis Valges majas oma õiguste eest välja astusid.

INDIAANLASED — AMEERIKA ÜHISRIIKIDE KODANIKUD.

Ameerika Ühisriikide valitsus on indiaanlastele annud kodanikuõiguse riigis. Nende omandus, nende omapäraseid kombed jäetakse puutumata. Nüüd veel alles, kus Ühisriikide iseseisvus püsinud pea 150 aastat, on maa endised piiramatud peremahed saanud kodanikuõiguse oma kodumaal. Milline paradoksus ja elu ironia! Vihane vaen võraste maavallutajate vastu on lõppenud jäädava rahupiibu suitsetamisega. Sõjakirves on maha maetud ja täna seisab

valge mees punanahaga käsikäes kui oma sugusega.

Kahjuks ei ole aga neid indiaanlasi enam palju järel, kes võitluses oma inimõiguste ja oma rahvusliku kultuuri pärast tänava näevad võidu. Endiselt rohkearvulised Indiaani suguharud on välja suremas.

Kuid need vähesed, kes veel järel, püüavad õhinal valgete eeskujul hariduse poole, asutavad kooli ja katsuvad oma võimise teaduse ja kunsti alal.

Kõigi Lääne-Ameerika Indiaani suguharude tšempion.

Indiaani neiu, tšie kõrgema Indiaani kooli õpilane.

Franz Treller. Noorsoole toimetanud Jursi Sander.

Ta sammus varemetsesse, kohale, kus ta enne oli viibinud, ta otsis ümberringi. Tenanga järgis talle, vahetpidamata uitas ta terav pilk ükelt kohalt teise, aga midagi, mitte midagi ei puutunud silma, mis oleks sarnanenud kalli neiu jäänustele, mitte vähematki. Pablo toetus vastu suitsuud müüriosa ning vaatas maha.

Talle lähenes maya, vaatas talle otsa ning lausus nii tasa ja talle harjumata pühadusega hääles: „Isand, donna Maria ei ole ära põlenud.“

Välgukiirelt käänis Pablo ta poole ja vahetis talle otsa.

„Ei, isand, ta ei ole ära põlenud, ta on röövitud.“

„Mis sa ütled? Mis?“ küsis Pablo kõlaltu häälega.

„Oleks sennorita siin ära põlenud, isand, peaksime leidma ta jäänused — kuid midagi sarnast pole siin olemas — ta on röövitud. Tamay ja üks neeger on donna Maria siit ära kannud.“

Pablo värises silmnähtavalt ja suutis vabiseva keelega vaevalt arusaadavalt väljendada ainult üksikuid silpe: „Sa arvad siis — et — ta — alles — elus võiks olla?“

„Loodan seda.“

„Oo, oo — Tenanga — üks päikesekiir kõige sügavamas öös, — ära lase teda kustuda. Otsi — otsi — Tenanga, otsi — leia ja võta kõik, mis minu päralt on.“

Ta pani käed kokku ja palvetas.

„Aga kui — kui sul on õigus — kui ta? — Ah, ainult mitte asjata lootust, mitte pettumust. Mis võis seda meest küll sundida seda öiekest röövima?“

„Arvan, et ta kättemaksuks härrastemaja põlema süüitas, sest don Antonio oli teda minema kihutanud. Sääljuures langes sennorita tema õhk ja abilise küüsi ja nad viisid ta ära, et lunastusraha välja prässida.“

„Oh, Tenanga, kui see tõesti nii oleks, siis oleksid nad endist juba teadustanud. Kardan, su järeldused on liig julged ja donna Maria ei viibi enam siin maailmas.“

„Isand,“ ütles Tenanga, „alustame otsimist. Meie ees on üks jälje ots, küllap me teise juba leiame. Teame, et Tamay oli siin — küllap ta leiame, kõik mayad on valmis sinu teenistuseks, ma tunnen neegri jalajälge, kes teda aitas — küllap leiame ka selle musta — isand, isand, ole julge, me leiame ka donna Maria.“

„Jumal lasku seda siindida. Alustame otsimist.“

Nad astusid varemetest välja.

„Kas teie ei leidnud mingit jälge kallist lapsest,“ päris Benito, „ma teadsin seda, sest kohe, nilpea kui aga tuli seda lubas, otsisin õnnetu sennora käsul kõik kohad läbi — lasin iga palgi ümber käända — kuid leegid on siin kõige hirmsama hävitusega toime saanud.“

Vaquero ütetus kinnitas ainult Tenanga väidet.

Lootusrikkamalt kui seni küsis Pablo: „Sa kõnelesid mulle ennist midagi mingist kindralist ja Mariast — Benito — mu mõtted viibisid kusagil mujal, ma ei saanud mitte kõigest aru; palun, korda seda mulle.“

Imestusega kuulas Pablo nüüd kindral Lerma ja Maria kohtamisest.

Majordomo, kes vahepääl nendega seltis, kinnitas imestusväärset sündmust.

„Jah,“ ütles ta, „donna Maria de Pinol, nagu on ta õige nimi, on conde lapselaps ning üks rikkamaist pärijaist meie maal. On olemas ainult üks inimene, kes selle üle ei rõõmusta ja see on vastik sennor de Mendez, conde õe pojapoeg, kelle lootused rikka päranduse pääle nüüd kokku varisesid ja — paras temale.“

Majordomo oli päris üllatatud, kui talle nüüd Tenanga lelust, ta väitest, et Tamay siin olevat käinud ja donna Maria röövitud olevat, kõneldi ning see arvamist uuesti põhjendas.

„Tamay siin, kus teda ootab kõis? Hm — tulesüütaja? Sellest nurjatust võib kõike uskuda. Ja üks neeger? Hm, ei kõla sugugi pahasti, mis see mees säääl kõneleb — ja — ma ei tahaks just lalmata, don Pablo — aga on olemas üks inimene — kellele see väga kasulik oleks, kui donna Mariat enam poleks.“

Pablo kuulis teda välkuvail silmil.

„Kas tõesti, don Esteban? Kus ta on?“

„Quien sabe*)? Kes teab? Vägedes teda ei ole — nagu kuulsin, ta olevat ära reisinud ja sest ajast saadik kadunud, kus conde, ta vanaonu, siin käis.“

„Hiiva, don Esteban, tänan' sind. Tenangol on jälg — ning minul ka, me järgime neile.“

„Jumal aidaku teid, don Pablo! Aga nüüd järgige mulle einel.“

Pablo lahkus ühes majordomoga, Benito järgis neile ja Tenanga astus lillepeenra juure, milles leidusid jäljed.

Kui Pablo ja majordomo shokolaadilauas istusid, ütles viimane: „Teie kõrb, don Pablo, on alles siin —“

„See on hää, tahan temal ratsutada.“

„Kuid nüüd, palun, jutustage mulle, kuidas teie käsi teie äraolekul käis. Siin oldi teie pärast suures mures, donna Maria oli ahastuses.“

„Jah — seda ma usun.“

Ta jutustas lihidalt oma juhtumusist ja üleelamistest ja kuidas ta kindral Aranas sõbra leidnud, kes ta tuleviku eest hoolt kannab.“

„Jah, kindral oli siin ja otsis teid.“

Tenanga ilmus ja teatas: „Jäljed lähevad sinna, suure tee pääle välja.“

„Asume teele! Laske minu jaoks kõrb sadulasse panna, don Esteban, ja käskige ka Tenangole hää hobune anda, meie omad on liig väsinud.“

„Kohe, don Pablo.“ Ta kutsus ühe peoni ja tegi vastavad korraldused.

„Kas kindral Lermale on sellest teatatud, mis siin on juhtunud?“

„Sennora kirjutas don Antoniole.“

„Kus elab donna Inez?“

„San Josés, kuni siin kõik jälle korda on säetud.“

„Kas võite sinna käskjala saata?“

„Aga muidugi.“

„Tahan talle kirjutada, andke mulle selleks võimalust.“

Don Esteban viis Pablo oma töötuppa. Noormees kirjutas lihidalt kuid selgelt oma juhtumustest — ja andis ettevaatlikult oma lootustest mõista. Selle kirja andis ta majordomole edasitoimetamiseks.

Vahepääl olid hobused saduldatud ja Tenanga kõik teeleminekuks ette valmistanud.

Jumalagajätmise eel küisis Pablo, kes uuele elule näis ärganud olevat: „Kas teil on sõnumeid sõjast, don Esteban? Kas teate, kus praegu võideldakse?“

„Siin saime sõda ainult mõõdamines tunda. Teated jõuavad meieni ainult katkendiliselt ja suure hiljaksjäämisega. Praegu võideldakse lõunas ja kagus ja valitsusvägede seisukord olevat paranenud, — see on kõik, mis tean. Päälinn on alles mäsuliste võimuses.“

Pablo jättis majordomoga jumalaga ja lahkus Tenangaga del Roca varemelt.

3. Jäl g i m i s e l.

„Nüüd, Azuali poeg, näita mis sa võid,“ ütles Pablo. „Kui mu soontes voolab kuningate veri, siis tahan sulle ka kuninglikult tasuda.“

„Oh, isand, teenin sind sellepärast, et olen maya — ja et armastan sind, mitte aga raha pärast.“

„Oled mu sõber, Tenanga, tean seda,“ ja ta ulatas noorele sõdurile käe, kes seda illevoolava rõõmutundega surus.

*) Kes teab?

Kui nad kohale jõudsid, milleni Tenanga oli järginud Tamay ja neegri jälile, sööstis noormees hobuselt, et alustada täpsemat uurimist.

Pablo hoidis ta hobust.

„Ratsuta suurele teele, isand, küllap neid siin tee kõrval edasi jälgin.“

Pablo ratsutas teele ja peatus sääil. Kuigi ta agara kiitina mõistis eraldada looma jälge ja sellele järgida, ei suutnud ta sel alal siiski võistelda metsades ja llanosdes*) üleskasvanud Tenangaga — sellepärast jättis ta jälgimise rahulikult selle hooleks. Milline terav silm, milline tähelepanuvõime, milline teravmeelsus oli noormehele omane, seda oli ta juba tõestanud.

Nagu hiilija verekoer liikus Tenanga aeglaselt läbi põõsaste ja kõrge rohu. Ta jätkas oma teed mõne aja suure tee kõrval, seisatas siis ja viipas Pablo enda juure.

See sööstis hobuselt ja astus ta juure.

„Vaata, siin,“ ütles Tenanga maha näidates, „siin on nad oma koormaga peatunud — kas näed Tamay ja neegri jälgi?“

Tähelepanelikuks tehtud, eraldas ka Pablo neid viimaks.

„Ning siin?“

„Ma ei eralda midagi.“

Tenanga käänis rohu kõrvale: „Kas sa ei tunne seda õrna neiu jälge?“

Pablo huulilt pääsis rõõmuhõise, ta tundis selle väikese jalakese jälge — röövlid ei olnud surnukeha kannud, nagu ta kogu aeg oli kartnud.

„Edasi, Tenanga.“

„Oleme saavutanud õige vähe,“ tähendas see, „sääil on nad hobueeslite selga hüpanud —“ ta näitas mainitud kohale.

„Ja suurele teele ratsutanud —?“

„Nii see on.“

„Sääil on raske neid jälgida.“

„Raske, peaaegu võimatu.“

„Tule, pinguta oma silmi.“

„Ei, isand, ratsuta nagu senigi suurel teel; sääil pole mul midagi leida, jään endiselt tee kõrvale.“

Nõnda ka tehti.

Siiski astus Tenanga vahetevahel ka suurele teele, kuid naabruses asuvate haciendade hobueeslite, hobuste ja vankrite jäljed

muutsid tagaetute jälgede eraldamise võimatuks.

Sellepärast läks ta päälle lühikest uurimist ikka jälle tagasi teeäärseisse põõsasse.

Nõnda jõudsid nad õige aeglaselt edasi.

Jällegi seisatas Tenanga ja viipas Pablot.

Kui see ta kõrval seisis, ütles ta: „Siin lahkusid nad suurelt teelt ja liikusid edasi põhjapoole.“

„Lahkusid suurelt teelt?“

„Jah — ning siin?“ Tenanga kummardas ja tõstis maast üles väikese, ilusa tuhvlikese, nagu neid kandsid selle maa suurt-sugu daamid, ning ulatas selle Pablolle.

Põksuva siidamega tunnistas noormees selle Maria omaks.

Donna Inez ise oli selle kunstliku tikanduse oma armsa tütre jaoks valmistanud ja talle need tuhvlikesed nimepäevaks kinkinud.

„Oh, Tenanga, sõber — oh seda rõõmu — ta on kindlasti alles elus.“

„Jää siia.“

Tenanga sammus edasi ja tuli mõne aja pärast tagasi.

„Nad on sinna ojasse astunud. Ma ei tunne seda ümbruskonda — kuhu ta jookseb, kust ta tuleb?“

„Ta tuleb mägedest ja voolab Rio Pacosse. Kui nad talt mitte kohe jälle lahkunud pole —“

„Kindlasti mitte —“

„Siis peavad nad vastuvoolu liikunud olema, sest allajõge muutub oja sügavaks ja ta kaldad on soised.“

„Järgime neile.“

Jõudes oja kaldal kohale, kus Tenanga näitamisel hobueeslite jäljed vette kadusid, juhtisid ka nemad oma hobused ojasse ja hakkasid, Tenanga ees, aegamööda vastu voolu edasi liikuma.

Möödus mõni aeg. Nüüd tähendas Tenanga: „Siin on nad ojast lahkunud.“

„Kas oled selles kindel?“

„Vaata, siin on ühe hobueesli vasak jalg libastunud.“

Nüüd nägi seda ka Pablo.

Tenanga astus hobuse seljast ja läks maale.

Mets oli siin peaaegu võsadeta.

„Nad on ülespoole ratsutanud, isand.“

*) Llános (loe lja-) — rohilaan.

„Hüva, järgime neile.“

„Kas jõuame ses sihis kaljudesse?“

„Seda küll.“

„See on halb. — Sa oled ju siin neis metsades sagedasti Tamayga küttinud, isand, kas sa ei tea, kas tigrerol vahest siin ümbruskonnas polnud mõnda peiduurgast?“

„Kaugemal ülal oleme tihti ühes kaljukoopas puhanud ja vihma eest varju otsinud, vahel oleme sääli isegi ööd mööda saatnud.“

„Lähme sinna. Kuid esialgul järgime jäljele.“

Kahetunnilise vaevalse ratsutamise järele, liikudes tihti läbi okkalisi põõsaid, jõudsid nad metsast lahkudes kallakule legendikule, mis oli kaetud peene munakivi ja mõne üksiku rohukõrrega. Selle taga paistsid tumedad kaljud.

„Kus on koobas, isand?“

„Meie ees — sääli.“

„Ratsuta ees — me peame ta läbi otsima.“

Peagi olid nad kaljude vahel ja jõudsid mõne aja pärast väikesesse orgu, kus kasvis rohi ja üksikud puud.

„Sääli ongi koobas.“ Pablo näitas põõsastest raamitud musta avause pääle kaljuseinas.

„Luba, isand, et lähen eme üksinda.“

„Mine.“

Tenanga astus sadulast, võttis piissi, säädls end laskevalmis ning samunus ettevaatlikult koopa poole. Jõudes selle sissekäigule, kuulatas ta lühikese aja — ja astus siis sisse. Kohe ilmus ta uuesti nähtavale.

„Nad olid siin. Tule.“

Pablo astus sadulast, hobused köideti puude külge, siis järgis ta Tenangale koopasse.

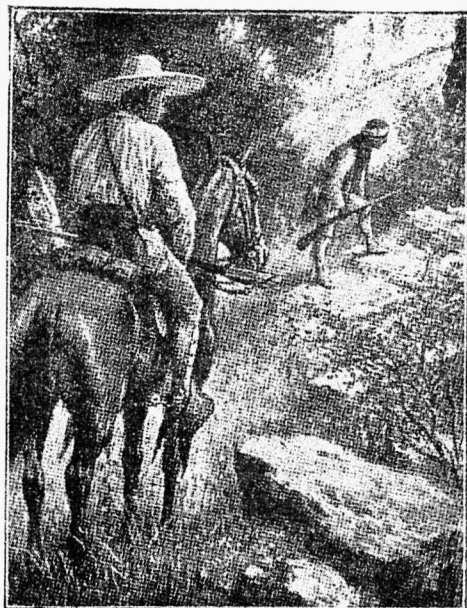
„Siin on Tamay jälg.“

„Aga vahest on see mõni vanem jälg?“

End eksitada laskmata jätkas Tenanga: „Sääli on neegri jälg — ja siin, vaata, siin on sennorita jälg — üks jalg kingaga ning teine ilma.“

Vimast võis selgesti eraldada. „Nad on siin puhanud. — Ka meie peame hobustele puhata andma ja neid söötma, isand, ning ka ise jõudu koguma.“

Pablo võttis leitud kinga ja võrdles teda jäljega; ta kattis selle parajasti.

Ettevaatlikult lähenes Tenanga koopale.

„Jah, ta oli siin,“ ütles ta sügavalt hinge tõmmates ja vaevaga oma ärevust varjates, „kuid sul on õigus — peame puhkama — hobustel ja inimestel on jõudu vaja.“

Tenanga sidus hobused lassodega *) vaiade külge, et nad värsket rohtu võiksid süüa — ja tuli hästi varustatud, majordomo köögis täidetud jahitaskuga koopasse tagasi.

Kuna ta hää isuga sõi, pidi Pablo end toiduvõtmisel sundima, aga ta teadis, et seda vaja oli teha.

Pääle söömist küsis Tenanga: „Kas usud, isand, et sennor, kellest majordomo kõneles, kogu selles loos kaastegev on?“

„Sennorita surm teeb sennor Mendez'i vägeva conde pärijaks.“

„Ta on paha inimene.“

„Ta on üks nurjatu.“

„Kas usud, et ta valitsuse poole hoiab või kuulub ta mässuliste hulka?“

„Tean ainult, et ta vanaonu, valitsusvägede juhtiv kindral, teda näha ei soovi.“

„Siis hoiab ta vist küll motinerode poole?“

*) Lasso — viskenöör, mille ühes otsas ling. Sellega püüavad Ameerika elanikud loomi, kuid ka vaenlasi võitluses.

„Arvan, et ta avalikult nendega ühineda ei julge, enne kui nad pole täielikud võitjad, selleks on ta liig tark. Ainult ühest asjast ei saa ma aru, et ta Mariat röövida laskis, niikaua kui neiu elab, ei saa ta pärida.“

Tenanga naeratas.

„Oleta, isand, et Tamay on väga tark, et ta sellest asjaolust teab ja sennorita selle asemel, et teda ära põleda lasta, röövis ning tagatisena kinni hoiab, kuni ta sennor de Mendezilt hulga raha välja on pressinud. Võimalik on isegi, et sennor de Mendezil praegu veel aimugi ei ole donna Maria elusate hulgas viibimisest.“

„Tõepoolest, Tenanga, sa oled nupukam poiss, keda kunagi olen kohanud. Nii ta on. Ning ainult sellele asjaolule on vaene laps oma elu võlgu. Tenanga, sul on õigus. Aga nüüd anna hääd nõu — kuhu peame juhtima oma sammud?“

„Vaata, isand, sääl, kus elavad mayad, vabad mayad, ei või Tamay viibida, sest ta on sugukonnast välja heidetud. Võimalik on, et ta varju on otsinud Chamulpo juures, kelle abil ta oma au tagasi võita loodab ja kellele ta sind sellepärast ära andis. Kuid on ka võimalik, et tal kusagil on peidupaik, kus ta seni oma saaki varjab, kuni seda välja lunastatakse.“

„Nagu tean, on Mendez varanduseta ja elab õnnemängust ja conde nimele tehtavaist võlgadest; tal saab võimatu olema lunastusraha maksta.“

„Ehk alles siis, kui ta conde varanduse on pärinud.“

„Oh, mis sääl ütlesid? Aga, tõepoolest, see nurjatu oleks kindlasti valmis ka oma vanaonult elu röövima.“

Kui nad arvasid, et hobused küllalt puhunud ja söönud, lootsid nad neid lähedas allikas ja jätkasid oma teed.

Mõne aja järgis Tenanga veel hobueeslite jälle, siis muutus aga maapind kaljuliseks; jälgi polnud enam võimalik näha.

Nad lasksid hobuseid rahulikult edasi sammuda. Peagi jõudsid nad aga kõrgete, metsikulüüksteise otsa kuhjunud kaljude ette, mis vägevate, lõhestunud ahelikudena end nii paremale kui vasakule lalutasid ja kusa-gil läbipääsu ei näinud võimaldavat.

„Siin peab üle mägede viiv kitsaste

asuma,“ ütles Pablo, „ainuke rada läbi kaljude mitme tunni piirkonnas. Tamay tundis seda teed siin, seda ma tean. Aga kus ta on? Peame otsima.“

„Ei hobuse- ega inimesejätge pelnud näha ning ka teravaingi silm ei suutnud leida sissepääsu sellesse kaljude rägastikku.“

„Laseme hobused otsida, isand, nad näevad mõndagi, mida inimene ei näe.“

Guatemalas leiduvad küll vist tublimad hobused kogu maailmas. Hispaaniast sisseveetud puhtamat Araabia tõugu, pole nad mitte ainult vastupidavad, suurepärased jooksjad, vaid võistlevad hobueeslitega väärarmatus ronimises kaljuradadel ja liiguvad nende rahuga sügavate kuristikude serval, Säälijuures on nad haruldaset targad.

„Hiiva, Tenanga, jätame teotsemise hobuste hooleks.“

Nad andsid valjad vabaks. Pablo kõrb sammus aeglaselt mööda kaljuseina edasi ja käänas siis, pääle seda kui ta norsates õhku oli sisse hinganud, näivalt kohe jälle end sulguvasse lõhestikku. Rõõmuga nägi Pablo, et mõne sammu järele kitsas raaga paremale poole edasi viis, mida mööda hobune rahulikult edasi sammus. Kõrgele taeva poole sirutavate kaljude vahelt läbi, mööda ähvardavaid kuristikke kandis teda kõrb edasi, kõhklemata valides uut sihti, kus tee mitmeks harunes. Nõnda liikusid nad aeglaselt mööda õudset rada, mida nad ilma loomade instinktitä*) kunagi poleks leidnud.

Päike hakkas juba veerema, kui nad kaljude rägastikust, millest kogu lõhestunud oleku pääle vaatamata ainult üks käidav rada läbi näis viivat, välja astusid ja pilk jälle kaugusesse võis tungida.

„See oli siis rada üle sierra**) selja, mida tunnevad ainult mõned üksikud. Õnne-lik täht on meid juhtinud, Tenanga. Kas oleme aga ka alles tagaetute jälil?“

„Nende ratsaloomad on käinud sama rada, mitmel pool oli üks kabi riivanud kivi — nägin seda selgesti.“

Mõne sammu järele avanes nende ees kaunis, laiaulatusega org, mille keskel

*) Instinkt — loomusund, loodud sund.

**) Sierra — mäeahelik (Hispa. keeles — saag).

keset viljapuude mahlakat rohelist asus üks pueblo, jagunedes ilusaisse gruppidesse. Vastolu praegu seljataha jäänud süngete kaljudega oli nõnda suur, silmale end pakuv vaade nii valmistavalt kaunis, et mõlemad vaikides alla päikesepaistelises rahus uinuvasse orgu vaatasid.

Kuid peagi algas Tenanga jällegi maapinna uurimist, aga ta silma ei puutunud mingi jälg, mis edespäikeseks tagaajamiseks oleks annud vähemutki näpunäidet.

„Siinpool sierrat on vihma sadanud, isand, siin on kõik jäljed ära uhitud.“

„Mis hakkame siis nüüd pääle.“

„Kas sind tuntakse selles pueblo?“

„Ei, seda ma ei usu, nagu merekaldalgi elavad siin igalpool ainult räpakad xinkad, ning need ei liigu paigaltki, kui neid just selleks ei sunnita. Ka püstitavad mets ja sierra järsu vaheseina selle küla ja mereäärsete haciendade vahele.“

„Siis ratsutame alla ja otsime endile ulualust. Vahest kuuleme sääl ka midagi, mis meile kasulik võib olla.“

„Vamos*! Edasi, puebloesse!“

(Järgneb.)

Neli Cheyenne suguharu päälikut oma rahupiipudega Washingtonis.

PÕHJA-AMEERIKA PÄRISMAALASED.

V. N.

Iljutise Põhja-Ameerika pärismaalaste — indiaanlaste — Ühisriikide täieõiguslisteks kodanikkudeks tunnustamisega on esile kerkinud suuremate hulkade huvi selle väljasureva rahva vastu, kes omal ajal uhkete ja vahvate küttidena ja sõjameestena vabalt uitasid kogu Ameerika rohtlaanis, ürgmetsis ja mägedes, aja kestel aga oma

valgete vendade poolt ikka kitsamale ja kitsamale maa-alale kokku suruti, kus nad metsloomade vähenemisega väljasuremisele olid määratud. Kaanadas ja Ühisriikides elab neid praegu veel umbes 275.000 hinge neile valitsuse poolt määratud maalapikestel, mida nimet. indiaanlaste reservatsioonideks, kus suurem osa neist rahuliikkude kodanikkudena

*) Lähme! Liigume!

põllu harimisega ja käsitööga endile ülespidamisteenivad. Neis reservatsioonides on neil omavalitsus, oma koolid, isegi ülikoolid, nõnda et neil nüüd juba hulka haritud jõude oma rahva kasuks töötamas on. Nad on andekad ja tahtejõulised ja oleksid ju ammu võinud Ühisriikidele saada kasulikkudeks kodanikkudeks, kui neid alatiiste sõdade, valgete tehniliselt paremini varustatud ülejõu vastu ja viletsa elu tagajärjel mitte nii ülivähe poleks järele jäänud.

Püüan tuua lühikese ülevaate Indiaani suuremate rahvaste ja suguharude kohta, märkides ühtlasi nende esialgset elamispaika ja tähtsamaid iseärasusi.

Põhja-Ameerika pärismaalasi võib üldiselt jagada kolme suuremasse gruppi: idaindiaanlased, lääneindiaanlased ja lõunaindiaanlased.

I. Idaindiaanlased.

Idaindiaanlaste grupp asus Kanaadast Floriidani, Atlandi ookeanist Kordiljeerideni.

Neid võib omakord jagada viieks suuremaks rahvasteperekks: irokeesid, algonkinid, choctaw-muskokid, dakotad ja kaddod.

A. Irokeesid asusid Püha Laurentsiuse jõe, suurte järvede kallastel ja New-Yorgi osariigis (kaardil „I“ märgitud) keset algonkini rahvaid. Neid elab praegu veel umbes 16.000 hinge. Nende tähtsamad suguharud on järgmised:

a) Põhjapoolsed:

- 1) Irokeesid — suurte järvede ääres.
- 2) Huronid (ka wyandotid) — Huroni järve ääres.
- 3) Hiawathad (ka onondagad) — Ontario järve ääres.
- 4) Mohawkid — Püha Laurentsiuse jõe ääres.
- 5) Oneidod — Oneida ja Ontario järvede ääres.

Need viis rahvast ühendas onondagade väälik Hiawatha 16. aastajal suureks Irokeesi rahvasteliiduks.

b) Lõunapoolsed:

- 6) Tuscarorad — Põhja-Karolinas.
- 7) Susquehannod — säälsamas.
- 8) Cherokeeed — Tennesseees ja Ohios. Viimased olid hääd põlluharijad ja üldse kultuuriliselt oma maabritest palju kaugemale jõudnud, mispärast neid n. n. „moundsbuilderside“ järeltulijailks peeti. Moundsbuildersideks nimetatakse laial maa-alal Missouri ja Alleghania vahel leiduvate suurte küngaste ehitajaid. Oldi arvamisel, et neid ehitusi on püstitanud väljasurnud kultuurrahvas. Tõenäolisem aga on, et need ehitused ja küngad (moundid) mitte ühe rahva poolt pole ehitatud, vaid kõigi nende rahvaste poolt, kes sel maa-alal asusid.

B. Algonkinid asusid ringi ümber irokeeside Hudsoni lahe, suurte järvede

ümbruskonnas kuni Missouriini ja mööda Atlandi ookeani kallast peaaegu kuni Floriidani (kaardil „Al.“ märgitud). Praegu elab neid veel umbes 96.000 hinge. Selle suurima P.-Ameerika rahvastepere tähtsamad suguharud on järgmised:

- 1) Creed (kriid) — põhjapool Hudsoni lahe ääres.
- 2) Chippewayd — Ülemise järve ääres. Praegu elab neid veel umbes 30.000 hinge.
- 3) Kickapud, 4) mohikanid (mohikaanlased) ja 5) lenapid — suurte järvede ääres.
- 6) Delawarid — Kansasis.
- 7) Cheyenned — Arkansasis.
- 8) Blackfeetid (mustjalad) — Manitobas ja Dakotas.
- 9) Arrapahod — Wyomingis.
- 10) Shawneed, 11) abnakid, 12) sacid j. t.

Ameerika kirjanik Fennimore Cooper on oma sündmusriikstes ja kütkestavates noorsoojuutudes, n. n. „Nahksuka juutudes“, õige huvitavalt kirjeldanud Irokeesi ja Algonkini rahvaste elu-olu ja võitlust nende vahel. Eesti keeles on Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse väljaandel, Jursi Sanderi toimetusel, seni ilmunud: 1. Lääkiv Järv, 2. Kullisilm, 3. Magua, äraandlik huron ja 4. Unkas, Väle Hirv. Ilmumisel on sellest seeriast veel kuus raamatut.

C. Choctaw-muskokid asusid lõunapool irokeese ja algonkinisid Ühisriikide kagupoole osas ja Mississipi ümbruskonnas (kaardil „T.-M.“ märgitud.) Neid elab praegu veel umbes 15.000 hinge. Selle rahvastepere tähtsamad suguharud on:

- 1) Creekid (kriikid) — Arkansasis. Nad olid põlluharijad ning neil oli oma pildikiri.
- 2) Choctawid — Mississipi ümbruskonnas.

3) Natchezid — säälsamas.

4) Chikasad — säälsamas.

5) Seminoolid — enne Floriidas.

See rahvastepere asus idaindiaanlastest kõige püsivamal kohal ja mõistis endale kõige kindlamad hooed ehitada (tihti kuni 100 meetrit kõrged). Praegu on nad haritud rahvas, hulga koolidega. Neil on ka omavalitsus. Need on ainukesed suguharud, kes välja ei ole suremas, vaid vastuoksa — kasvamas.

D. Dakotad (ka Siouxid, Nadowesierid) asusid läärpools algonkinisid Saskatchewanis, Dakotas ja Arkansasis (kaardil „D“ märgitud). Praegu elab neid veel umbes 50.000 hinge. Selle rahvapere tähtsamad suguharud on:

1) Assiniboimid — Montanas.

2) Crowid (vareseindiaanlased) — Yellowstone Riveri ääres.

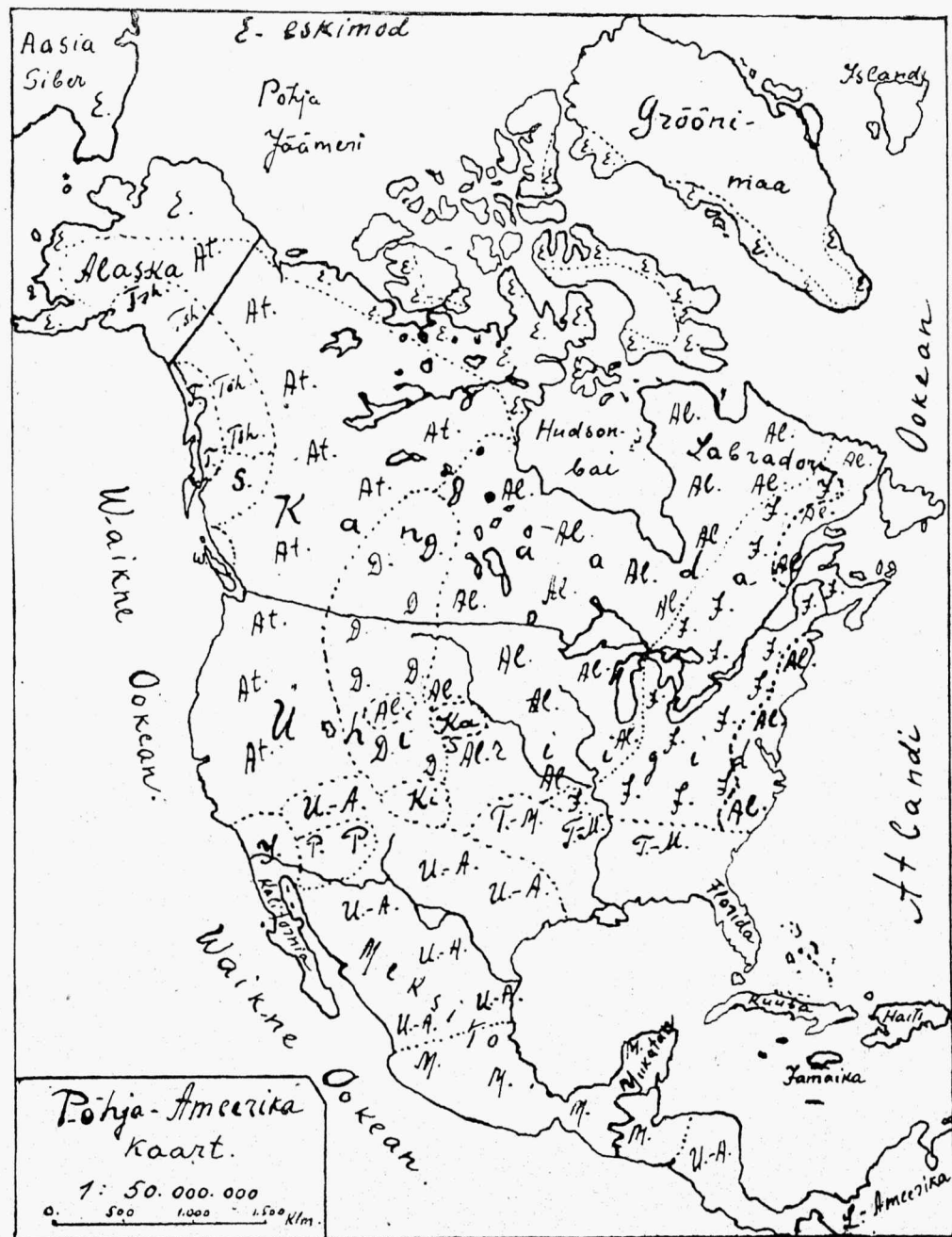
3) Osagid — Arkansasis.

- 4) Hidotsad.
- 5) Ponkad.
- 6) Mandanid.

Dakotad olid suurepärased ratsanikud ja visad võitlejad, kes asunikele palju raskusi sünnitasid. Ka Ühisriikide Atlandi ja Vaikset ookeani ühendava püraaudtee ehitamist

takistasid nad õige tuntavalt oma röövkäikudega. Alles 1890. a. läks korda neid lõpulikult alla heita.

E. Kaddod asusid lõunapool dakotasid ja algonkinisid Louisianas (kaardil „Ka“ märgitud). Selle rahva tähtsamad suguharud on:

1) Pawneed (panid) — Platte Riveri ääres ja

2) Kiowad — ülemises Arkansasis (kaardil „Ki“ märgitud).

II. Lääneindiaanlased.

Lääneindiaanlaste grupp asus Alaskast Meksikoni, Hudsonbai ja Kordiljeeridest Vaikse ookeanini.

Neid võib omakord jagada kaheks suuremaks rahvastepereks: athapaskid ja chinukid.

A. Athapaskid (ka dénéd, tinneed) asusid läänepool algonkinisid ja dakotasid Hudsonist Alaskani ja lõunapoole kuni Arizona ja Uue-Meksikoni (kaardil „At“ märgitud). Neid elab praegu veel umbes 75.000 hinge. Selle rahvastepere tähtsamad suguharud on:

1) Ahtenad (ja 2) kutshinid — Alaskas ja Ülem-Kaanadas.

3) Chepewainid — Kesk-Kaanadas.

4) Hupad — põhjapoolses Kalifornias.

5) Navajod — Arizonas ja Uues-Meksikos olid rändajad karjased. Ka olid nad osavad kujud ja hõbesepad.

6) Apachid — Uues-Meksikos, oli väga metsik rahvas.

B. Chinukid asusid läänepool põhjapoolseid athapaske Vaikse ookeani kallastel (kaardil „Tsh“ märgitud). Nende rahvaarv on praegu veel umbes 12.000 hinge. Nende keel on Kolumbiast Alaskani kaubanduslike läbikäimise keeleks. Tähtsamad suguharud on:

1) Chinukid — Põhja-Kolumbiast Alaskani.

2) Tiinkitid (koloshid) — Ameerika loodekaldal (kaardil „T“ märgitud).

3) Wakashid — Vancouveri loodekaldal (kaardil „W“ märgitud).

4) Selishid (ka flatheads päält deformatsiooni tõttu) — Briti-Kolumbias (kaardil „S“ märgitud).

Kõigile lääneindiaanlastele on iseloomulik totemite tarvitamine. Totemiteks nimetatakse suguharu sümboli, mõistukuju. Sümboliks oli enamasti mingisuguse looma kuju. Seda kuju austati suguharu kaitseinglina.

III. Lõunaindiaanlased.

Lõunaindiaanlaste grupp asus lõunapool lääne- ja idaindiaanlasi Arizonast, Uue-Meksikost ja Teksasist kuni L-Ameerikani.

Neid võib omakord jagada kolmeks suuremaks rahvastepereks: puëblodeks, uto-aztekideks ja mayadeks.

A. Puëbloid asusid Uues-Meksikos ja Arizonas (kaardil „P“ märgitud). Praegu elab neid veel umbes 9.600 hinge. Oma nime on nad saanud küladest (Hisp. keeli — puëblos), milles nad elavad. Nende ehitused on telliskividest ja tõusevad astmetaoliselt seitsmekordseteni. Üldse näivad

nad palju kõrgemal kultuurastmel seisnud olevat kui seni nimetatud rahvad. Nad harisid põldu, millest turnistust annavad kunstlikud niisutamisseseaded, olid osavad savipottide valmistamises ja kudumises. Nende eisiad — cliff dwellid (kaljudeelanikud), Rio Colorado orgude ürgaegsed indiaanlased, ehitasid kaljuseintesse ja kunstlikult suurendatud kaljukoobastesse eluasemeid ja kante (cliffhouse). Iseäralik on ka Kiwa indiaanlaste poolt maa alla ehitatud nõupidamismaja, mida hispaanlased eksikombel estufaks (ahjuks) nimetasid. Nende usukommetes mängis suurt osa sulgedega kaetud mao kui häduse jumala austamine.

Nende naabrid ja sugulased Rio Colorado, Gila jõgede ääres ja Kalifornias olid yumad.

B. Uto-aztekid — asusid puëblode vahel ja neist lõunapoole Arizonas, Teksasis ja Meksikos (kaardil „U-A“ märgitud). Neid elab praegu veel umb. 1.750.000 hinge. Nende tähtsamad suguharud on:

a) Põhjapoolsed — shoshonid.

1) Komantshid — Teksasis, praegu elus veel umb. 1.400 hinge.

2) Uted — Utahs ja Colorados, praegu elus veel umbes 24.000 hinge.

b) Keskmised — sonorid. — Põhja-Meksikos, praegu elus veel umbes 80.000 hinge.

c) Lõunapoolsed — nahuatlid — Kesk- ja Lõuna-Meksikos, praegu elus veel umb. 1.650.000 hinge.

1) Chichimekid — täisverd natuatlid.

2) Aztekid — heitsid Kesk- ja Lõuna-Meksiko 15. aastasajal oma alla, asutasid vägeva riigi Montezuma I (1440—1468), Axuicatli (1468—1477) all, mille hispaanlased Montezuma II (1502—1520) valitsemise ajal hävitasid. Valitud kuningat toetasid sõjaked vürstid ja vägev ning arvurikas vaimulik seisus. Vihjalkandvat maad hariti hoolsasti. Rauda neil ei olnud, selle asemel tarvitasid nad teravaid ränikiive. Kulda oli neil palju. Puuvillast ja sulgedest oskasid nad valmistada suurepäraseid rüüsid ja kaurid luasiu. Kogu maa oli kaetud suurte, valgete asundustega; igatihes neist tõusid taeva poole vägevad lossid ja piramiiditaolised templid. Iseäranis palju oli neid päälhinas — Tenochtitlanis, mis asus keset järve ning ainult kolme sulu abil maaga ühendatud oli. Kiirkäskjalad ja kandekorvikandjad toimetasid kirju ja reisijaid edasi, neil oli oma pildikirj ja päikeseaasta oli täpselt 365¼ päeva päälle välja arvatud. Ei või nimetamata jätta, et nad kogu selle kultuuri olid omandanud oma lõunanaabritelt mayadelt, kelle kultuuraste oli veel kõrgem. Ka usukommetes tundus mayade mõju, sest nende jumal Quetzalcoatl tuleb

nagu mayade Kukulkani lootsikul idast ja on kogu kultuuri asutaja: ta on hää jumal ja ei soovi inimohvrit. Kuid atztekidel oli selle hää jumala kõrval veel hulki teisi; nende pääjumal on sõjajumal Huitzilopochtli ehk Mexitli, kes nõudis inimohvrit. Preester kiskus õnnetul ohvril alles tuksuva südame rinnust ja toppis selle jumalakujule suhu, korjus heideti tempelpüramiidilt alla ja söödi rahva poolt ära, kes selle läbi jumalale pühendatud inimesest ka osa sai. See sõjajumala austamisviis arenes 14. aastasajast päälle, kus azttekid oma naabreid ära võitma hakkasid. Viimaks tõusis sõjajumalale toodavate inimohvrite arv kuni 20.000-ni aastas. Kuna oma riigi kodanikest ohvreid enam ei jätkunud, võeti nende kogumiseks eraldi sõjakäike naabrite vastu ette.

3) Nicoraod — Nicoraguas, praegu elab veel umbes 30.000 hinge.

4) Zapotekid — Oaxacas, praegu elus umbes 265.000 hinge. Vana-Meksiko kultuurrahnvas oma vägeva riigiga, millest annavad tunnistust Mitla linna varemed.

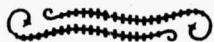
5) Mixtekid — Oaxacas, Vana-Meksiko kultuurrahnvas.

6) Chichimekid, 7) tecpanekid — end. Vana-Meksiko kultuurrahnvas oma vägevate riikidega.

C. Mayad — asusid Lõuna-Meksikokas ja Guatemalas, San Salvadoris ja Hondurasis. Nad on selle kõrge kultuuri asutajad, mille hispaanlased Meksikokas eest leidsid ja tõltekide arvele kirjutasid. Alguses oli neil neli iseseisvat riiki, mis Cocomide suguvõsa all üheks riigiks ühendati. Päälinnaks oli siis 1420. aastani Mayapan Merida juures. Mayakultuuri imestustäratavad jäänused leiduvad veel

praegu igalpool ürgmetsades suurte ja arvurikaste linnade ja vägevate, püramiiditaoliste templite näol. Nende seinad on rikkalikult kaunistatud relieefidega, jumalate, kuningate ja preestrite kujudega, üks teisest läbipõimitud ornamentide ja kirjudega. Kahjuks on need kirjad, neist on ka hulki käsikirju leitud, alles seletamata. Seletatud on ainult nende arvude märgid, mis õige lihtsal viisil kõige suuremate arvude märkimist võimaldavad. Mayade ajaarvamise aluseks oli täpselt 365¼ päeva päälle välja arvatud päikeseaasta. Astronoomilisi vaatlemisi ja uurimisi toimetas arvurikas ja vägev vaimulik seisus. Usukultuse aluseks oli päikese jumaldamine vastandina pimedusele. Päikesejumalaks oli Kukulkan, ta kujuks sulgedega kaetud madu. Kuna päike idas tõuseb, siis olevat see jumal, kes oli kogu kultuuri algataja, laeval idast üle mere tulnud. Jumalale toodi suitsuohvreid, inimohvreid juhtus harva. Päälle põllutöö õitses mayade juures ka kaubandus ja laevandus. Ka ehitasid nad suurepäraseid kunstlikke maanteid ühenduse hõlbustamiseks maal. Kuid kõik see kõrge kultuur hävines valgete raudse rusika all —

Nagu näeme, elab kogu Põhja-Ameerikas veel umb. 2½ miljoni indiaanlast, neist suurem osa, üle 2 milj., P.-Ameerika lõunapoolsetes riikides, kus nad juba 50—70 aasta eest teiste riigikodanikkudega üheõiguslikteks tunnistati, miks nende arv sääl võrdlemisi ka palju suurem kui Ühisriikides. Lõunariikides on nad selle tõttu ka palju kõrgemale kultuurilisele astmele suutnud tõusta kui Ühisriikides, kuigi nad ka siin juba kuuluvad enam-vähem haritud rahvaste hulka. Loodame, et neil nüüd ka Ühisriikides algavad kergemad elupäevad vaba riigi vabade kodanikkudena!

TULIKAHJU PRÄRIIS.

Marryat'i järele V. L.

rimsal hilissügisele otsustas üks salkkond reisijaid präriisse ratsa jalutuskäiku ette võtta ja rikkaliku, kallist pühvlilihast lõunasöögi juures mõned tunnid puhata.

Lõbusalt lobisesid reisijad jahist präriis ning hädaohudest, mis see pakub; sääl läksid hobused järsku rahutuks ja katsusid kõigest jõust endid lassodest vabastada ning põgeneda.

„Üles, üles!“ hüüdis vilunud teejuht Gaabriel, „üles, härrad! Ruttu hobused sadulasse! Päästke oma elu! Prärii on leekides ning pühvlid tormavad otse meie poole!“

Sääl ei olnud aega raisata, kõik hüppasid üles — elu on hädaohus! Ainult suurim kärmus võib päästa. Minuti pärast on hobused sadulas ning teisel minutil kihutavad ratsanikud juba üle prärii. Hobuseid ei tarvitse ajada; loodus õpetab neid

loomi hädaohtu ära tundma ja nad teevad ise kõik, mis võimalik, et end põgenemise läbi päästa.

Tund aega on põgenejad vähenemata kiirusega edasi tormanud, siis tunnevad nad, et maa nende all väriseb ning varsi jõuab eemalt lugematu loomade mörgamine, ulumine ja surmahüüded hirmunud kõrva. Ikka raskemaks ja rõhuvamaks muutub õhk ning leek, õigemini leekmeri, saab silmapiiril nähtavaks ja ligineb, kiiremini kui tuul, sekund sekundilt. Mitmesugused loomad mõõduvad noolekiirusel; põdrad ruttavad huntide ning pantrite seltis, nagu unes lendavad antiloopide-karjad mööda ja siis tormab jälle mustangi väljasirutatud keha või pühvli raske kogu üle prääri.

Reisijate hobustel on iga lihas pingul; tormituule kiirusega lendavad ratsanikud, ent siiski näib kartlikule hingele, nagu seisaksid nad paigal. Õhk läheb veel paksemaks, palavus ähvardab hinge kinni matta, ning veel valjumini ja koledamini kõlab tagakihutatud loomade ulumine ning karjatused reisijate kõrvus ning hinges, ja koledasti, nagu allilma sügavusest, kostab vahetevahel hirmukarjatus, nii et hobused kohkunult ning värisedes seisatavad, enne kui kartus neid edasi ajab.

Üks uhke põder lendas ratsanikest mööda. Ta jõud on lõppemas ning mõne minuti pärast lamab ta juba surnult maas... Kuid varsi veereb vihuri kohinaga määratu suur hulk raskeid ning kohmakaid loomi järele. Pühvlid ja mustangid segi moodustavad ühe hiiglasuure tumeda keha, mis miilid pikk ning lai; ta veereb kui kera ligemale, iga takistust maha muljudes. Hobused on roidunud; nad on kadunud, — mõne minuti pärast trambitakse nad puruks.

Sel koledal silmapilgul kõlab kindlasti ning käskivalt teejuhi hele hääl. Metsiliku koha hädaohtudega harjunud, vaatab ta neile julgesti näkku. „Maha hobustelt! Kaks meest võivad neid kinni pidada! Teised kiskuge oma särgid seljast!“ — Tahtmata kuulasid kõik sõna. Gaabriel süütas oma püsi abil taela põlema ning varsi loitis särkidest ja linadest, kuivanud prääri heinast ning pühvlisõnnikust suur tuli,

hoolega üles puhutud ning juuretoodud kuiva heina humnikutest veel suurendatud.

Maa värisemine, nagu kõiguks see oma alusel, ulumine, mis kõlas nagu miljoni neetu poolt põrgust, ning mörgamine viha ja valu tagajärjel teatas niid reisijatele loomhulkade liginemist. Juba suudavad nad viimaste sarvi ning jalgu näha — tuli on kustumas, leegid kaovad — kas suudab keegi neid veel elustada? Nad tungivad päälle, metsikuks läinud kümneduhanded; kuid vilguvad nende silmad! kuid tilgub vaht nende selgadel! Pöörvad nad kõrvale? Hüppavad nad tulest tagasi? Suur Jumal, mitte! Ikka ligemale ja ligemale tulevad nad, need kindla surma jõudjad. Silmapilk, mil reisijad puruks tallatakse, on käes. Kole! Kole!

Pragin, äkki tulest ülestõusev punane leek, mörgamine, nagu kisendaksid miljondid pühvlid korruga, — kas läheb maailm hukka? Iga silmapilk ootavad reisijad kapju, mis neid purustavad, aga need ei tule, ainult maa põrub, ainult reisijad värisevad, surm ei tule.

Oma püssile toetudes uurib Gaabriel te-rava, kuid rahuliku pilguga seisukorda. Suurima hädaohtu silmapilgul on ta oma püssirohu tagavara ohverdanud; püssirohu kott lõhkes ning taganesid kuradid ülestõusvate leekide ees, uute, teravate tulesammaste ees, ning sadandetele tõi taganemise juures siindinud kokkupõrge surma. Reisijad ei näinud endi ümber muud, kui koleliste karvaseid lakkku; ühtki avaust ei olnud põgenejate massis näha, päälle kitsa joone, mis avanes tulest eemale hoidmise tagajärjel.

Kas jääb see joon lahti? Või sulgub ta? Kui ainult üks loom läbi ikka madalamaks ja madalamaks kahaneva tule hüppab, järgnevad tuhanded ning kõik Gaabrieli vaev ja arukus on nurjas; reisijad kadunud.

Aga Looja hoolitses reisijate elude eest metsikus kohas, tuhandete määratsevate metsaliste seas. Küll muutusid neil sekundid, millal loomhulgad neist paremal ning vasemal mööda põgenesid, piinarikasteks tundideks, kuid lõpuks jäid kolonnid siiski ikka hõredamaks ja hõredamaks. Viimaks on nad veel järeleväe nõrkadest ning roif-

dunud loomadest ümbritsetud. Esimene hädaoht on möödas, kuid teine, niisama suur ligineb. Terve prääri seisab leekides ja tulinere seisvad vood liginevad hirmuäratava kiirusega seltskonnale. Hobused on nüüd veidi hinge tõmmanud ja on jälle värsked. Surmahirmust aetud kihutavad nad nüüd pühvlite järel.

Sääl nägid nad loomade järel tormates, et umbes veerand tunni tee kaugusel neist, hiigla suur kari ühe kuristikuni oli jõudnud, millest loomad surmahirmus üle hüppata katsusid, kusjuures tuhanded ja tuhanded üle sajalajalgsesse sügavusse kukkusid.

Ikka kärmemini ligineb tuli, ikka tugevamini loivadavad leegid, nagu ei tahaks nad oma saaki käest lasta; tulevood liginevad päädlele ja matavad põgenejatel oma palavuse ning musta suitsuga peaaegu hinge kinni. Kiirus on elu, ning kuristik peab taga aetuid päästma või — matma. Nad hüppavad ja jõuavad, tunde- ning liikumisvõimetus, torni sügavusel olevale maapinnale. Mõistusele tulnud, tundsid nad end vigastamata olevat, ent tule vihisemine kestab üleval, nende päade kohal edasi ja hirmuga vaatavad päästetud leekide poole üles, mis kuristikku veerel edasi löömavad, vahete-vahel suurenedes, siis jälle järsku vähemaks minnes, nagu tahaksid nad mitte rahustuda ning edasi tormata, kuni kõik elu mõõtnatus prääris on hävitatud.

Reissalkkond on pääsnud. Nad kukkusid määratu loomade massi pääle, tuhandete loomade korjustele, kes silmapilgu võrra varëm hüppe tegid üle kuristikku, kas tuld kartes või tagumiste poolt surutuna, ning seejuures oma kaelad ja jalad purustasid, nii et nende kehad, kui padjad reisisijaid vastu võtsid. Nad ronisid korjuste merest välja ja leidsid, kaugel allpool, ühe vaba koha, kus võimalik oli välja puhata. Edasikestev maa värim ütles neile, et kole võidujooks loomade ning tule vahel ei ole

veel lõppenud. Nad pidasid end oma pääsmise pärast õnnelikeks, tänasid taevast, ning et neile otsekohene hädaoht ei ähvardanud, küpsetasid enestele ühe pühvlivasilka, kelle kondid olid kildudes.

Pärast ühepäevast puhkust jätkasid nad oma präärireise ja nad jõudsid järveni, mille vood leekidemere lainetele tammiks olid. Selle taga olid poolsurnuks aetud loomad igatsetud rahupaiga leidnud. Missugune paradiislik vaade! Nii kaugele, kui silm ulatab, tuhanded ja tuhanded loomad väljasirutatult, osalt roidunud kehaliikmeid lakkudes, osalt, ülestõusmata, kaelu sirutades ümberoleva rohu kiikumiseks. Kõik vaendus üksikute sugude ning liikide vahel on ühise hädaohu ajal kadunud ja vastastikkune täielik roidumus sunnib sõjariistade rahu veelgi pikendama. Hundid ja pantrid lamavad mõne sammu kaugusel väikesest antiloopide-kariast; pühvlid, karud ning mustangid puhkavad liiksteise läheduses ja ükski ei suuda end liigutada kohalt, kuhu ta täielikus roidumuses laskunud.

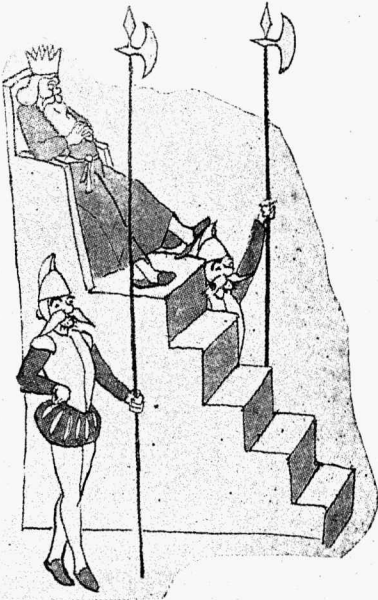
Sääl lebab jaaguar, vihāselt viie sammu kaugusel olevat pühvlivasikat silmitsedes. Reisisijaid märganud katsub ta üles tõusta; aga jõuetult pöörab ta keha looka, peidab pää oma raske käpaga rinnale ning siis kuuludub pikk, kaeblik hää. Selle ligi lamab tore põder, nii roidunud, et paari tolli ei suuda liikuda, et rohtu kätte saada, tema kuiivanud keel näitab selgesti, kuis ta jana all kannatab. Tõsine jahimees, see Gaabriel! Kohe toob ta kaheksümne sammu kaugusest järvest mütsi täie vett, pritsib suursugusele loomale mõned tilgad keelele ja laseb siis mütsi tühjaks juua. Kui ta loomale teist mütsit äit ulatab, laskub see tänulikult ta käsini ning jälgib häätegiijat pilguga, mis palju selgemat keelt räägib, kui mõni mitmeleheküljeline tänukiri.

Saanud hobused jõudu kogunud, juhtis Gaabriel reisisjad edasi läbi prääri, nende reisisihi, Texas'i poole.

Lõbus lehekülg.

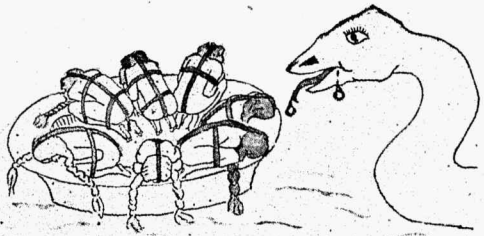
*Kuningas, Kuningatar, Hirmus
Madu, Kangelane ja Kaval
Hans.*

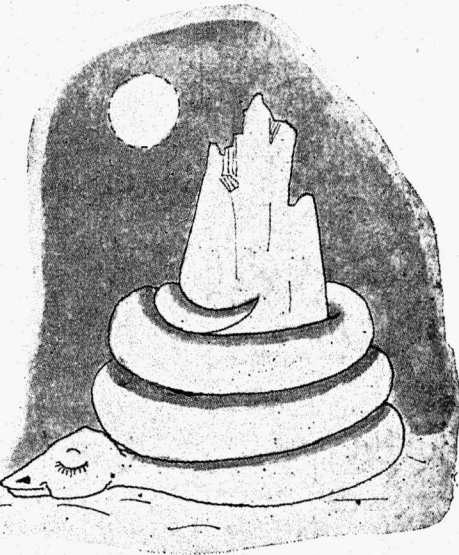
1) Oli kord Kuningas.

2) Temal oli tütar, kes oli muidugi üliilus ja üli-vooruslik.

4) Päeval aga sõi ta seitse kõige ilusamat neidu, keda igapäev liisuteel valiti Mao söögitsu rahuldamiseks.

3) Kuninga kuningriigis oli Hirmus Madu, kes õõsel muidugi magas.

5) Lõpuks tuli ka Kuningatari kord Mao kõhus viimast puhkepaika leida. Sellepärast oli Kuningas nii kurb, et ta õõ läbi oma magamistoas istus ja pääd murdis, kuidas Maost lahti saada ning oma tütart päästa.

(Järgneb.)